

*Mihez kezdjünk
egy elvadult
gyümölcsösrel?*

Mihez kezdjünk egy elvadult gyümölcsössel?

Írta: Hudák Katalin

A külföldi irodalom fordításában segített: Horváth Soma

A fotókat készítette:
Hudák Katalin (borító)
Tóth Viktor (fejléc)
Barati Sándor (zuzmók)

Technikai szerkesztő: Ekoton Bt.

Nyomtatta:
Tipo-Top Kft, Miskolc

Kiadja az
Ökológiai Intézet Alapítvány
Miskolc
2009

ISBN 978-963-88489-2-5

A belső borítón látható képek:

1	2	3
	4	5
	6	7

1. Gyümölcsös a tornakápolnai szőlőhegyen
2. Odúba rakott darázfészkek
3. Szőgliget – gyárvási gyümölcsös
4. Erdei pele
5. Naspolyavirág
6. Békakonty orchidea
7. Gömöri almák

Hátsó borító

Megújuló gyümölcsös a jósvafői szőlőben

A kiadvány megjelenését a
Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Zöldforrás
pályázati programja (azonosítószám: K-36-08-00203A)
segítette

A kiadvány anyaga a forrás megjelölésével szabadon másolható
és terjeszthető.

Kedves Olvasó!

Még mielőtt elkezdené forgatni e kiadvány lapjait, szeretnénk tisztázni, hogy írásunk nem az egykori üzemi, hanem a hagyományos gyümölcsös-kertek felújításához szeretne tanácsokat adni.

Sajnos a kiadvány terjedelme nem teszi lehetővé, hogy útmutatásunk teljes körű legyen, de abban mindenképpen szeretnénk közreműködni, hogy úgy őrizhessék meg a régi gyümölcsöseiket, hogy egyúttal azok gazdag élővilága is fennmaradjon.

A hagyományos paraszti gazdaságban mindig volt egy kis terület, ahová árnyat és finom gyümölcsöt adó fákat ültettek. Gyümölcsfák nőttek a házak körül, gazdasági épületek mellett, a kert végében, kaszálókon, mezsgyék mentén. A legtöbb gyümölcsfát azonban még ma is a „hegyen” lévő „szőlő”-ben lehet megtalálni. Voltak azonban „közös fák” temetőekben, kutak és utak szélén, és úgynevezett „hagyásfák” a szántókon, réteken, melyekről mindenki szedhetett gyümölcsöt. A régi, jófajta gyümölcsfákról újakat oltottak, így a régi fajták tovább éltek és fennmaradtak.

Ha átutazunk a magyar településeken, még ma is sokfelé láthatunk foghíjas gyümölcsfasorokat, öreg fákat a düledező házú portákon, vagy éppen szőlőhegyeket, ahol egy-egy gyümölcsfa magaslik ki a terjeszkedő bozótosból. Ezek a fák is hozzátartoznak az adott táj képéhez, kultúrájához, biológiai gazdagságához. Kérjük hát Önöket, ha kertjükben, telkükön vannak még ilyen „matuzsálemek”, őrizzék azokat, vagy ha már túlságosan kiöregedtek, legalább a fajtájukat mentsék át az utánunk következő nemzedékek számára. Ehhez a nemes feladathoz szeretnénk szakmai tanácsokkal szolgálni, és reméljük, néhány éven belül több településen újra gyümölcsfavirágos utcák és változatos nyári és őszi gyümölcsök fogadják az arra járókat.

Mi is az a hagyományos gyümölcsös?

Azokat a gyümölcsstermő helyeket, ahol különböző korú és változatos faj- és fajta-összetételű, kevésbé szabályos rendbe telepített, nem intenzíven művelt gyümölcsfák vannak, hagyományos gyümölcsösöknek tekintjük. Ezek egyaránt lehetnek kertek, legelők, temetők, útmenti gyümölcsfasorok, szőlőhegyi gyümölcsösök, szántóföldi mezsgyék, stb.

Miért értékes?

Gazdasági jelentőség

Az 1920-as évektől a hagyományos gyümölcsösök jelentősen veszítettek gazdasági értékükből, hiszen a gyümölcspiaci kínálat nagy részét nagyüzemi körülmények közt, új fajták és új termesztéstechnológiák alkalmazásával állítják elő. A termesztést a gépesített technológia egyszerűsíti és könnyíti, az intenzív növényvédelem pedig nagyobb termésbiztonságot jelent, így a feldolgozóipar és a kereskedelem ellátása folyamatos és biztonságos. Ilyen konkurencia mellett a hagyományos gyümölcsstermesztés nyugodtan mondható gazdaságtalannak. Ha viszont más tényezőket is figyelembe veszünk, már másképpen kell értékelnünk jelentőségüket. Egyre többen elégedetlenek a tömegáru minőségével, vágnak a „rég, jó ízekre”, a hagyományos termékekre.

Fontos azzal is tisztában lenni, hogy a gazdasági lehetőségek köre bővült, már nemcsak a friss és feldolgozott gyümölcs lehet a gyümölcsöshöz kötött áru, hanem a gyümölcsfákkal beültetett táj vonzereje és a kapcsolódó „vidéki nosztalgia” is bevételt teremthet.

Tájképi jelentőség

A vidéki táj képéhez szorosan kötődik a gyümölcsfák látványa, jelenléte. Esztétikai szerepükön túl otthonossá varázsolják a környezetünket, térségenként változó faj- és fajtaösszetételük sajátos arculatot kölcsönöz a tájnak.

Ökológiai jelentőség

Természeti gazdagság

Egy öreg gyümölcsös akár több mint 5000 alacsonyabb és magasabb rendű élőlény (gomba, növény, állat) számára jelent élőhelyet. Otthonra lelnek itt a nektárgyűjtő rovarok, a fa-, lomb- és gyümölcssevő fajok csakúgy, mint az ezeket fogyasztó madarak és kisemlősök.

Az öreg fák kikorhadt gesztjében lévő üregekbe, lyukakba befészkelhetnek a madarak, denevérek és teletölygőre találnak a rovarok, de a faanyag lebontásában szerepet játszó élőlények is szép számmal lehetnek jelen. Olyan, mára megritkult fajok is előfordulhatnak ilyen helyen, mint a nagy-, az erdei- és a mogyoróspele.

A kaszált aljú gyümölcsösökben a változatos lágyszárú növényzet sok védett fajt rejteget (lenek, orchideák, kökörcsinek, tavaszi hérics, stb.). A különböző színű és formájú virágok pedig különösen vonzzák a megporzó rovarfajokon kívül a nappali lepkéket is.

A cserjésedő, kőkény, galagonya, vadrózsa által felvert szegélyek is értékesek, hiszen pl. a töviszúró gébicsnek, vagy éppen a mezei posztátának adnak otthont.

Faj és fajtaválaszték

A nagyüzemi termeléssel ellentétben, ahol pár nagy termelékenységű modern fajtára koncentrálnak, a hagyományos gyümölcsösök hihetetlen gazdag fajtaválasztékra támaszkodtak. (Az Újfehértói Kutatóintézetben található almatermésűek génbankjában magyarországi gyűjtésből közel 700 alma-, 500 körte-, 60 birs- és 30 naspolyafajtát őriznek!)

A fajták között vannak friss fogyasztásra való, vagy hosszan eltartható, esetleg csak lének, vagy bornak, vagy ecetnek jó fajták, mások aszalványoknak, vagy lekvárnak, befőttnek valók.

A nagyobb térségben elterjedt fajtákat, melyek változatai akár minden faluban más-más formában lehetnek jelen, helyesebb inkább „fajtaköröknek” nevezni.

A régi fajtákat faluhelyen a 19. század végéig meglehetősen bőségben és rendszerességgel termesztették. A két világháború közötti időszakban azonban a gyümölcsök piaca erőteljesen csökkent, s gazdasági érdekeltség híján a fák gondozása is elmaradt.

Az új, nemesített, faiskolákból beszerezhető fajták térhódításával pedig a régi tájfajták tovább veszítettek jelentőségükből.

Mihez kezdhetünk hát?

Ha már ennyire értékesek ezek a hagyományos gyümölcsösök, hogyan és mit lehet tenni annak érdekében, hogy természeti értéküket megőrizve gyümölcsstermő helyként is használhassuk őket?

Mielőtt még bármit is elkezdenénk, fontos tisztázni, mit ne tegyünk:

Ne irtsuk ki a gyümölcsöst!

Ne égessük fel a területet!

Ne létesítsünk a gyümölcsös helyén örökzöldekkel beültetett kertet!

Ne létesítsünk a gyümölcsös helyén akácost!

Ne építsük be és ne burkoljuk le a felszínt!

Ha ennyi mindent nem tanácsos tenni, akkor mihez is kezdhetünk?

Először is nagyon fontos, hogy tisztázzuk magunkban: csak a megtermő gyümölcsre van-e szükségünk, vagy arra az élő közösségre is, ami a gyümölcsösben megtelepedhet?

Ezért is nagyon fontos, hogy alaposan megismerjük a területet. Érdemes feltérképezni (vázlatrajzot készíteni), hol, milyen gyümölcsfák (fajok és fajták) nőnek, azok milyen egészségi állapotban vannak? (Az sem árt, ha figyelünk a ferdén növő fákra, melyek a kellemetlen vízerkesztződéseket, illetve a daganatos fákra, melyek a rossz földszugárzásokat mutatják.)

A munkáink tervezéséhez számba kell venni, mennyire burjánzottak el az erdei fák és cserjék, besűrítve a növényzetet.

Jó ha megjegyezzük, milyen természeti értékek (védett növények, fészkek, lakott odvak, stb.) gazdagítják a területünket?

Az esetleges pótlásokhoz érdemes felmérni, vannak-e kiásható sarjak, beoltható magoncok?

Ilyen és ehhez hasonló kérdéseket mindenképpen meg kell válaszolnunk, hogy belekezdhessünk a nagy munkába.

Mert egy öreg gyümölcsös megújítása igenis nagy munka, és időben is elhúzódó folyamat, amit nem lehet, de nem is érdemes siettetni!

Mikor célszerű elkezdni a felújítást?

A nagy beavatkozásokat ősszel és tavasszal a legcélszerűbb elvégezni. Ekkor lehet megkezdeni a bozótosok és a betelepült fák, valamint a besűrűsödött gyümölcsfák fokozatos ritkítását (nem mindent egyszerre, mert az a terület mikroklímájának hirtelen megváltozását eredményezheti!)

A kivágott fás részek egy részét érdemes a gyümölcsös szélén felhalmozni, hogy alatta menedéket találjon a sün, a korhadásuk során pedig gombák és rovarok élőhelyéül szolgáljon, melyek pedig más élőlények táplálékai lesznek.

Hacsak lehet, hagyjunk meg néhány odvas, lábön álló fát is.

Tavasszal, mikor már a madarak fészkelnek, ne bolygassuk a koronákat!

Ha vannak talajból kikerült kövek, érdemes azokat kupacba rakni, ezzel gyíkokat, siklókat csábíthatunk a gyümölcsösünkbe.

Milyen ápolási munkákat kell elvégezni?

Az öreg gyümölcsfák letört, elhalt ágait célszerű az egészséges részig visszavágni. Fontos figyelni a korona kiegyensúlyozására!

Az öreg törzseken az elhalt kéregdarabok alatt számtalan rovarkártevő talál menedéket, melyeket a kéreg kaparásával, kefélésével gyéríteni lehet. Óvatosan kell bánni viszont a csonthéjas fakkal (cseresznye, meggy, szilva, stb.), mert a sebzések miatt kérgük elmérgősödhet.

A gyökérnyakból előtörő sarjakat is el kell távolítani, mégpedig az eredési helyüknél és nem a föld felett. Hasonlóképpen célszerű cselekedni a fától távolabb növekvő sarjakkal is.

A gyeperes aljú gyümölcsösökben a kaszálás elmaradása miatt a növényi szárazanyag vastagon boríthatja a felszínt. Ezt a tavaszi tűzkár megelőzése miatt érdemes összegyűjteni és a fáktól távolabb összerakni (idővel komposztálódik). A vegetációs időben pedig, hasonló helyzet elkerülése érdekében legalább egyszer, de akár kétszer is érdemes a területet lekaszálni. A kaszálékot a fák alatti talaj takarására, mulcsozására lehet használni. A kaszálás lehetőleg a védett növények magaszórása után történjen, de ha az időbeni ütemezés így nem megoldható, akkor a védett fajok környezetét hagyjuk ki a

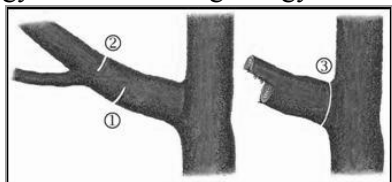
vágásból, sőt egyáltalán nem baj, ha területünkön mozaikosan vannak vágott és vágatlan foltok is.

Nagyon fontos ápolási munka a metszés, de erről a következő fejezetben szólnunk.

A gyümölcsös fának fiatal egyedekkel való pótlása nem fejeződik be azok eltelepítésekor. Folyamatosan ápolni, gondozni kell őket, míg megerősödnek. A törzsüket érdemes hálóval védeni a nyúlrágás ellen, csapadékhányos időben feltétlenül öntözni kell, a törzsek meszelésével pedig a téli fagyrepedéseket lehet elkerülni.

Hogyan metsszük az öreg fákat?

A megfelelő metszés segítségével folyamatosan megújíthatjuk a gyümölcsfákat, meghosszabbíthatjuk az élettartamukat, és javíthatjuk a gyümölcs minőségét. Ugyanakkor a gyakori és erőteljes beavatkozások

az öreg fák biztos halálát is okozhatják.

Termő gyümölcsfák esetében leggyakrabban ritkító és ifjító metszésről kell beszélnünk.

Vastag ág levágásának munkafázisai

Ritkító metszés

A fák teljes kifejlődése után előfordul, hogy a korona teljesen bezáródik, ekkor ritkítanunk kell az ágrendszeret, hogy a gyümölcsök elegendő fényt kaphassanak. A száraz, sérült ágak kivágása után a keresztező ágakat, és a korona belseje felé, illetve a koronában erősen felfelé növekvő vezér-konkurens ágakat mindenképpen célszerű kiemelni. A meredeken felfelé törő koronájú fákon a kifelé hajló ágakat, míg a

Ritkítás előtt

Ritkítás után

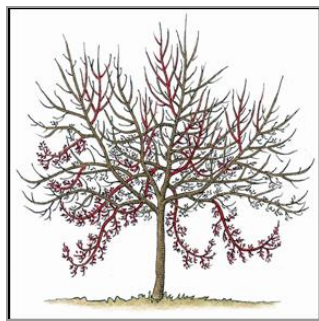

széteső koronájú fán a felfelé törő ágakat érdemes meghagyni.

Ezt a metszést jobb ősszel vagy fagymentes téli napokon végezni a fertőzésveszély elkerülése érdekében, illetve mert ekkor látjuk tisztán a korona szerkezetét. (Kivételt képez a cseresznye, melyet inkább szürettel egy időben, vagy utána célszerű ritkítani.) A sebezáró anyagoknál fontosabb, hogy éles, tiszta vágásnyomot hagyó szerszámokkal dolgozzunk, az ezekkel okozott sebek gyorsabban gyógyulnak.

Ifjító metszés

Egészségügyi szempontból éppen a legöregebb, a legértékesebb fák a legveszélyeztetettebbek, jó egészségben tartásuk a legfontosabb feladatok egyike. Az ifjítás azonban csak akkor lesz eredményes, ha a fa gyökérzete és törzse ép, ha van még új hajtások képzéséhez életereje. Az ifjítás során részben a ritkító metszés elveit követjük, részben kiegészítjük azt az elöregedett vázkarok visszavágásával. A visszavágás mértékét meghatározza, hogy mennyi gally és vessző van az ágak alapjain, vagy annak közelében. Az erősen fölkopaszodott koronában az ágakat akár harmadukig is visszavághatjuk, hogy erőteljes hajtásképzésre ösztönözzük. Ha az ágak alsó harmadában elszórta találunk fiatalabb gallyakat, akkor felével, ha nagyobb számban, akkor viszont elegendő csak harmadával megkurtítani azokat. Fontos, hogy a megkurtított ágakat ne „csipdessük” tovább, hanem az azon megmaradt gallyakat és vesszőket hagyjuk érintetlenül. Az ifjítás nem egyszeri beavatkozás, hanem több éves tevékenység.

Elöregedett fa

Az idős fák ifjító metszését, ha azt szükségesnek véljük, ne ősszel, hanem tavasszal, vagy nyáron végezzük, hogy a nagy sebek kellőképpen be tudjanak gyógyulni. (A sebkezelésről se feledkezzünk meg.)

Számos szakkönyv foglalkozik a metszési alapelvekkel, de a tavaszonként szervezett metszési tanfolyamokon (www.ecolinst.hu;

www.kertpont.hu/hobbikertesz) is gyarapíthatók a metszéssel kapcsolatos ismeretek.

Kell-e trágyázni egy ilyen gyümölcsösben?

A hagyományos gyümölcsösökben sem árt, ha a fának megfelelő tápanyagmennyiség áll a rendelkezésére. Ezt régen két, háromévenkénti istállótrágya-takarással oldották meg. Hacsak lehet, ez ma is jó módszernek számít, de az is sokat segít, ha a helyszínen készített komposzttal dúsítjuk a fák alatti talajt. Nem szabad azonban túlzásokba esni, mert a túlzott tápanyagbevitel következtében fellazulhatnak a növényi szövetek, fogékonyabbá válhatnak a betegségekre és romolhat a gyümölcsök eltarthatósága is. A túlzott trágyázás miatt a fák természeti környezete is megváltozik, a változatos fajösszetétel elszegényedik, elgyomosodik.

Hogyan védjük meg a gyümölcsöst a kórokozóktól és kártevőktől?

Amennyire csak lehet, a természeti értékek védelme érdekében kerülni kell a vegyi védelmet.

A kártevők és a gombásodás ellen legjobban a megfelelő fajtaválasztással védekezhetünk.

Erős levélvarasodás, vagy lombvesztéssel járó kártétel után a lehullt lombot távolítsuk el, nehogy a kártevők áttelehessenek. Az idő előtt lehullt gyümölcsöt sem szabad nagy mennyiségben lehullva hagyni, mert abban is különféle kártevők fejlődhetnek ki.

Számtalan természeti segítőnk lehet a védelmi munkában, ha engedjük azokat tevékenykedni. A lebegőlegyek, fátyolkák és katicabogarak lárvái pusztítják a levéltetveket (ezek nem csak szívogatásukkal gyengítik a fákat, hanem a vírusfertőzést átvihetik egyik fáról a másikra is).

A darazsakról általában mint gyümölcsdézsmálókról esik szó, pedig szinte mindent esznek, de legjobban a különböző rovarokat kedvelik.

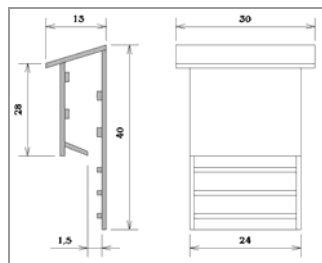
Az imádkozó sáska nemcsak a saját hímjét, hanem más rovarfajokat, köztük a kártevőket is elfogyasztja. Ugyancsak sok hernyót pusztíthatnak el egyes lombszöcskék.

A védelemben jelentős szerepet oszthatunk a madarakra is. Megtelepedésüket fészkelőhelyek, oduk kihelyezésével is segíthetjük. A különböző típusú odukról a www.mme.hu honlapon bővebb információ is található.

A denevérek jó szolgálatot tehetnek a farontó lepkék gyérítésében. (Speciális denevéroduk az ő számukra is készíthetők.)

Eredményes lehet a kártevők gyérítése úgy is, ha úgynevezett feromon-csapdákat helyezünk ki a területre. Ezek a csapdák a hím rovarokat csalogatják és tapasztják a ragacsos lapokra, így a nőstények megtermékenyítése kisebb esélyű. Arra azonban érdemes ügyelni, hogy a csapdákat ne a tápnövényre rögzítsük, de ahhoz közeli fára helyezzük ki (a szilvamoly csapdákat az almafára, az almamoly csapdákat a szilvafára erősítsük). Egy csapda általában 3 gyümölcsfát 80%-ban képes védeni.

Mesterséges denevérodu rajza
(www.mlbe.hu)

Mi legyen a zuzmós fákkal?

A nedves-párás mikrokörnyezetben, a beerdősült-becserjésedett területen, vagy éppen a besűrűsödött lombkoronában, illetve a törzsön is szívesen telepsznek meg a fázuzmók. (Xantoria parietina, Parmelia sulcata, Parmelia caperata, Usnea sp., Evernia prunastri stb.)

A gyümölcsfákon többféle zuzmó is megtelepszik

Voltaképpen a zuzmó kettős növény. Az egyik része a táplálékot készítő moszat, a másik pedig a rajta élősködve táplálkozó gomba, ami a moszatot bevonja. A zuzmótelep a gyümölcsfákat közvetlenül nem támadja, de a szálás, bodros, gyepes bevonat között sok élősködő rovar és kórokozó talál menedékre, illetve

az egyik részük a táplálékot készítő moszat, a másik pedig a rajta élősködve táplálkozó gomba, ami a moszatot bevonja. A zuzmótelep a gyümölcsfákat közvetlenül nem támadja, de a szálás, bodros, gyepes bevonat között sok élősködő rovar és kórokozó talál menedékre, illetve

a papirosszerű telepek beboríthatják a lélegző nyílásokat, így a gallyak és ágak elszáradását is okozhatják.

A korona ritkítása, szellőssé tétele már önmagában szűkíti a zuzmók életlehetőségeit. A terület tisztítása, ritkítása, kaszálása ugyancsak a zuzmók megtelepedése ellen hatnak.

A gyümölcsfákon már megtelepedett zuzmótelepeket lehetőleg kaparással, keféléssel távolítsuk el. Érdeemes néhány levakart kolóniát a szegélyben lévő fákra áttelepíteni, így ezek a fajok továbbra is gazdagítják az élőhelyet, és a védettséget élvező zuzmókat (szakállzuzmók – *Usnea* sp.) sem pusztítjuk ki.

Hogyan lehet a termésképzést segíteni?

Sajnos vannak általunk nem befolyásolható tényezők, melyek hatásait csak kis mértékben tudjuk enyhíteni, mint pl. az időjárási feltételek.

A metszéssel enyhíteni lehet az alternancia (egyik évben sok termés, másokban semmi) jelenségét.

A gondos ápolással jó karban tartott fák ellenállóbbak a kórokozókkal és kártevőkkel szemben.

Fontos tudni, hogy a gyümölcsfák jelentős része idegen megporzású, ezért érdemes olyan fajtákat telepíteni, melyek egymást jól termékenyítik (pl. a Klár (Vaj) alma jól porozza a Boskopi szepet és a Gravensteinit, viszont a Téli aranyparmen jó porzója a Klárnak és a Cox narancsnak, az Aranyparmen pedig a Jonatán termékenyíti.).

A gyümölcsvirágok megporzását méhkaptárak kihelyezésével lehet segíteni. Ha nincs méhkaptárunk, érdemes a poszméhek, szabóméhek, fadongók, falíméhek megtelepedését elősegíteni a gyümölcsösben. Jó szolgálatot tehetnek a korhadt farészek, néhány egymásra rakott vályogtéglá, vagy éppen a 20-30 cm-re vágott nádszálakból készített kötegek is.

Jó-e ha különböző korú fából áll a gyümölcsös?

Egy hagyományos gyümölcsöst mindig után kell telepíteni különböző fajokkal, fajtákkal, mert ideális esetben egy gyümölcsös nemcsak sok fajt és fajtát, hanem számos korosztályt is tartalmaz. Az ajánlatos az, hogy kb. minden tizedik fa legyen fiatal. A telepítésre a legjobb időszak az őszi (kivéve: dió), csak kemény tél esetén javasolható a kora tavaszi (lombfakadás előtti) ültetés. Az első évben elengedhetetlen a kiadós öntözés, különösen a száraz periódusokban.

Milyen régi gyümölcsfajták lehetnek egy hagyományos gyümölcsösben?

**A Gömör-Tornai térségben gyakoribb fajok és azonosított fajták-
védendő kulturális örökségünk részét is képezik**

Almák

Asztraháni piros
Batul
Cox narancs
Daru sóvári
Entz rozmaring
Fekete tányéralma
Gravensteini
Honti alma (Lánycsecs)
Húsvéti rozmaring
Jonathán
Kanadai renet
Klár (Vajalma)
Landsbergi renet
Magyar kormos
Nemes sóvári
Nyári csikos fűszeres
Nyári fontos
Parker pepin (Bőralma)
Pónyik
Sándor cár
Sárga szépvirágú
Sikulai
Simonffy piros
Sóvári
Téli aranyparmen
Téli tafota (Selymes)
Tombác
Török Bálint
Zöld sóvári

Körték

Árpás körte
Bosc kobak
Búzás körte
Clapp kedveltje
Diel vajkörte
Erdei vajkörte
Hardenpont
Hardy vajkörte
Izambert
Liegel vajkörte
Nagy szegfűkörte
Nyári Kálmán körte
Papkörte
Téli esperes
Vérbélű körte
Vilmos körte

Szilvák

Ageni
Besztercei
Bódi
Durkó
Elein érő
Fehér szilva
Gömöri nyakas
Lószemű
Markuja
Myrabolán
Vörös szilva
Zöld ringló

Őszibarack

„Parasztbarack”

Cseresznye

Germersdorfi
Hajag
Korai
Madárcseresznye
Pozsonyi

Meggy

Cigánymeggy

Egyéb

gyümölcsfajok

Dió
Fekete ribizli
Házi berkenye
Köszméte (Piszke)
Málna
Mogyoró
Naspolya
Piros ribizli
Som
Szeder

Ajánlott irodalom

A régi kiadású szakkönyvekből sok fontos ismeretet szerezhetünk, különösen a régi fajták ismeretét és az ápolási munkákat illetően, bár némely információjukkal szemben érdemes kritikusknak lennünk (pl. szelídgesztenye tölgyfára való oltása). Néhány kötet, ízelítőül:

Az első, magyar nyelvű, gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos mű:

Lippay János (11667; reprint:2002) Gyümölczös Kert, Bécs (reprint: Pytheas Kiadó és Nyomda, Budapest)

Telepítés, ápolás, szaporítás:

Angyal Dezső (1925) Gyümölcsstermesztés I-II; Pátria Nyomda, Budapest

Czáka Sarolta-Valló László (1987) A metszés ábécéje, Mezőgazdasági Kiadó, Budapest

Horváth E. János (1904) Gyümölcsfa tenyésztés, Szent István Társulat, Budapest

Jeszszky Árpád (1960) A gyümölcsfák metszése képekben, Mezőgazdasági Kiadó, Budapest

Jeszszky Árpád (1991) Oltás, szemzés, dugványozás, Mezőgazdasági kiadó, Budapest

Mohács Mátyás (1929) Gyümölcsstermesztés és értékesítés, Pátria Nyomda, Budapest

Mohácsy Mátyás (1936) A gyümölcsstermesztés kézikönyve, Pátria Nyomda, Budapest

Rapaics Raymund (1940) A magyar gyümölcs, Királyi Magyar Természettudományi Társulat, Budapest

Fajtaismeret - szintén csak néhány mű

Dr Kerekes Lajos szerk. (1937) Pomológia Alma, Növényvédelem és Kertészet, Budapest

Dr Kerekes Lajos szerk. (1941) Pomológia Körte, Növényvédelem és Kertészet, Budapest

Hersényi László (1934) Gyümölcsfajta ismertetés, Stephaneum Nyomda, Budapest

Pochuba, Dominik et al. (1964) Pomológia, Slovenske Vydavatelstvo Podohospodárskej Lyteratury, Bratislava
Rayman János – Tomcsányi Pál (1964) Gyümölcsfajták zsebkönyve (alma, körte, birs, cseresznye, meggy, szilva, kajszli, őszibarack), Mezőgazdasági Kiadó, Budapest
Soltész Miklós szerk. (1998) Gyümölcsfajta ismeret és használat, Mezőgazda Kiadó, Budapest
Z Kiss László szerk. (2001) Gyümölcsfajták 1. Almatermésűek és bogyósok, Mezőgazda Kiadó, Budapest
Brózik Sándor – Kállay Tamásné szerk. (2001) Gyümölcsfajták 2. Csonthéjas és héjas gyümölcsfajták, Mezőgazda Kiadó, Budapest

Német nyelvű fajtaismertetőik:

Walter Hartman (2003) Farbatlas Alte Obsorten, Ulmer Kiadó, Stuttgart
Siegfried Bernkopf – Hewebert Keppel – Rudolf Novak (1996) Neue Alte Obstsorten (Apfel, Birnen und Steinobst), Österreichischer Agrarverlag, Wien

Egyéb érdekes olvasmányok:

Dr Gyulai Ferenc (1999) Az agrobiodiverzitás változása a Kárpát-medencében, Fenntartható Fejlődés Bizottság-KvVM, Budapest
Surányi Dezső (2002) Gyümölcsöző sokféleség, Akcident Nyomdaipari Kft, Cegléd

További segítség

Ha érdeklí a régi gyümölcsösök gazdagsága és szeretne megmentésüknek részese lenni, de újabb kérdései vannak a teendőket illetően, kérjük, keresse az Ökológiai Intézet Alapítványt (46-508-699) és munkatársait, Hudák Katalint (hudak@ecolinst.hu) és Várnagy Dávidot (gomorike@gmail.com).
Tudásunk mértékéig szívesen segítünk!

Jegyzetek

